

Pregledni znanstveni članek
UDK 347.626.97(497.4), 347.66(497.4)

Delitev skupnega premoženja v zapuščinskem in pravnem postopku

DR. MATEJA KONČINA PETERNEL,
*vrhovna sodnica na Vrhovnem
sodišču RS*

1. Uvod

V slovenski pravni ureditvi skupna lastnina lahko nastane le v primerih, ki so izrecno urejeni v zakonu.¹ Tako sta v skupni lastnini skupno premoženje, ki nastane s skupnim pridobivanjem zakoncev in zunajzakonskih partnerjev (12. člen in drugi odstavek 51. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, v nadaljevanju ZZZDR²), in dediščina, kadar je dedičev več (prvi odstavek 145. člena Zakona o dedovanju, v nadaljevanju ZD³). V skupni lastnini so tudi sredstva rezervnega sklada etažnih lastnikov (drugi odstavek 119. člena Stvarnopravnega zakonika, v nadaljevanju SPZ⁴) in skupni deli, ki služijo več večstanovanjskim stavbam (23. člen Stanovanjskega zakona, v nadaljevanju SZ⁵). Ker praviloma pri skupnem premoženju etažnih lastnikov v praksi ne prihaja do delitve,⁶ bomo v nadaljevanju obravnavali le delitev skupnega premoženja zakoncev (enako seveda velja tudi za skupno premoženje zunajzakonskih partnerjev) in dedičev.

Pojem skupne lastnine je opredeljen v 72. členu SPZ. Ta v prvem odstavku določa, da ima več oseb lahko na nerazdeljeni stvari skupno lastnino (skupni lastniki), kadar njihovi deleži niso vnaprej določeni. Za solastnino pa gre po prvem odstavku 65. člena SPZ takrat, ko ima več

¹ Več Rijavec v Juhart in drugi, str. 364 in nasl.

² Uradni list RS, št. 69/2004 – uradno prečiščeno besedilo.

³ Uradni list SRS, št. 15/1976, do Uradni list RS, št. 73/2004.

⁴ Uradni list RS, št. 87/2002.

⁵ Uradni list RS, št. 69/2003.

⁶ Rijavec, prav tam, str. 368.

oseb solastninsko pravico na nerazdeljeni stvari (solastniki), če je delež vsakega izmed njih določen v sorazmerju s celoto (idealni delež).

ZZZZDR določa, da se skupno premoženje razdeli tako, da se najprej določi delež vsakega od zakoncev na skupnem premoženju, pri čemer velja domneva, da sta deleža enaka (58. in 59. člen). V 60. členu ZZZZDR pa je določeno, da se po ugotovitvi deležev na skupnem premoženju to na predlog zakoncev razdeli po pravilih, ki veljajo za delitev solastnine.

ZD delitev dediščine ureja zelo skromno. V prvem odstavku 145. člena določa, da do delitve dediči upravljajo dediščino in z njo razpolagajo skupno. V četrtem odstavku 146. člena ZD pa je določeno, da se za delitev šteje tudi dogovor dedičev, da postanejo v sorazmerju z dednimi deleži solastniki posameznih zapuščinskih stvari. Po tretji točki 214. člena ZD mora sklep o dedovanju poleg podatkov o dediču in navedbe, ali deduje kot zakoniti ali oporočni dedič, v primeru, ko je dedičev več, vsebovati tudi dedni delež vsakega od njih. Nato pa ZD v 7. točki 214. člena določa, da sodišče v primeru, kadar v zapuščinskem postopku vsi dediči sporazumno predložijo delitev in način delitve, navede tak sporazum v sklepu o dedovanju.

Iz navedenih določb izhaja, da se tako pri skupnem premoženju zakoncev kot pri skupnem premoženju dedičev najprej določi delež na skupnem premoženju kot celoti. V teoriji pa ni enotnega stališča, ali so z določitvijo deleža na skupnem premoženju kot celoti samodejno določeni tudi že solastninski deleži na posameznih stvareh, ki spadajo v zapuščino. K. Zupančič, M. Kreč, Đ. Pavić, A. Smole, I. Rosina, Z. Strajnar, J. Hudej in I. Ščernjavič ter V. Rijavec menijo, da z določitvijo deleža na skupnem premoženju kot celoti še ni vzpostavljena solastnina na posameznih stvareh, nasprotno stališče pa so zavzeli J. Crnić, Stanković Orlić, J. Metelko, N. Gavella, V. Žnidaršič in M. Juhart.⁷

Sodna praksa že več desetletij k problemu pristopa pragmatično. Šteje, da so z določitvijo deležev na skupnem premoženju že določeni tudi solastninski deleži na vseh stvareh, ki spadajo v skupno premoženje. Sodišča dovoljujejo, da bivši zakonci in zunajzakonski partnerji v pravnih postopkih z zahtevki za izstavitve zemljiškoknjižnih listin in zahtevki za izplačilo protivrednosti solastninskega deleža na posameznih stvareh dosežejo fizično delitev posameznih stvari iz skupnega premoženja. Tudi v zapuščinskih postopkih sodišča ravnajo enako. Najprej ugotovijo obseg dediščine, nato ugotovijo dedni delež vsakega od dedičev, potem pa brez zapisa sporazuma dedičev o delitvi dediščine sodišča kar odredijo vpis solastninske pravice v višini dednega deleža za vsakega od dedičev na vsaki od nepremičnin, ki spadajo v zapuščino.

⁷ Povzeto po Metelko, str. 823 in nasl., Hudej, Ščernjavič, Sporna procesna ..., str. 33, in Rijavec, Dedovanje, str. 169 in 170.

V pripravi sta tako predlog Družinskega zakonika kot predlog sprememb Zakona o dedovanju, zato bom v nadaljevanju obrazložila svoje stališče do tega, kakšna naj bi bila pravna ureditev delitve skupnega premoženja v prihodnje.

2. Delitev skupnega premoženja zakoncev

Skupno premoženje zakoncev in zunajzakonskih partnerjev je celota obligacijskih in stvarno-pravnih pravic in obveznosti. Skupno premoženje tako sestavljajo lastninska pravica na nepremičnih in premičnih stvareh, med katere spadajo tudi vrednostni papirji, druge stvarnopravne pravice, na primer zastavna pravica ali zemljiške služnosti. V skupnem premoženju je lahko tudi poslovni delež kot skupnost pravic in obveznosti.⁸

Kot je bilo že rečeno, v sodni praksi bivša zakonca praviloma ne zahtevata delitve skupnega premoženja najprej v nepravdnem postopku, ampak kar v pravnem postopku. Praviloma tudi z zahtevkom ne zajameta celotnega skupnega premoženja, poleg tega pa največkrat v pravnem postopku zahtevata fizično delitev le posameznih stvari iz skupnega premoženja.

Višji sodnik Zvone Strajnar je na civilnopravni šoli leta 2003 zavzel stališče, da delitev skupnega premoženja z določitvijo solastninskih deležev, tudi če bi se obe stranki s tem strinjali, ni pravi pristop za celovito razrešitev razmerij skupnega premoženja. Opozoril je, da je takoj, ko je določen solastninski del vsake stvari ali pravice, odprta pot za delitev le posamezne stvari ali pravice in celo za razpolaganje s solastninskim delom in je s tem že poseženo v kompleksno delitev premoženjske skupnosti. Poudaril je, da sodišče lahko pravilno in pravično razdeli premoženje samo, če sočasno odloča o celotnem premoženju.⁹ Igor Rosina je že v članku iz leta 1969 zavzel enako stališče in opozoril, da bo čedalje večja zapletenost premoženjskih razmerij med zakoncema v prihodnosti zahtevala drugačno pravno ureditev.

Nedvomno se lahko strinjamo z ugotovitvijo, da z delitvijo skupnega premoženja zakoncev tako, da se na vseh stvareh vzpostavijo solastninski deleži, prav tako pa tudi idealni deleži na drugih pravicah (terjatvah in obveznostih), ki spadajo v skupno premoženje, sporna razmerja med zakoncema še zdaleč ne bodo rešena. Pred njima bo zahtevna pot razdelitve vsake solastne stvari posebej. Naj to ponazorim s praktičnim primerom.

Vzemimo, da sta zakonca med trajanjem zakonske zveze pridobila tako premoženje:

- nepremičnino parc. št. 350 k.o. Mrzla gora (stanovanjska hiša, stavbišče in dvorišče, vrednost 300.000 EUR);
- nepremičnino parc. št. 150 k.o. Morje (vikend in zemljišče, vrednost 200.000 EUR);

⁸ Strajnar, str. 37 in nasl., Rosina, str. 370 in nasl., Smole, str. 577, in Zupančič, Žnidaršič Skubic, str. 49.

⁹ Strajnar in Rosina, prav tam.

- nepremičnino – stanovanje v večstanovanjski hiši – še neurejena etažna lastnina (vrednost 100.000 EUR);
- poslovni delež v podjetju Plastika, d. o. o. (vrednost 200.000 EUR);
- osebni avtomobil (vrednost 10.000 EUR);
- skupni dolg iz posojilne pogodbe v znesku 140.000 EUR.

Na prvih dveh nepremičninah je kot izključni lastnik vpisan toženec, na kupni pogodbi za stanovanje pa sta kot kupca vpisana oba, vsak do 1/2, v sodnem registru je kot družbenik vključen le toženec, kredit odplačuje toženec.

Strinjam se s tistimi avtorji, ki poudarjajo, da bi bilo najbolje, če bi zakonca v pravdi v ugotovitvenem delu o tem, kaj vse spada v skupno premoženje, zajela vse svoje skupno premoženje. Če bi nato pravdo sodišče ugotovilo, da je delež tožnice na skupnem premoženju res 3/5, bi ob skupni vrednosti premoženja ($810.000 - 140.000 = 670.000$ EUR) morala tožnica na račun svojega deleža iz skupnega premoženja dobiti vrednost 402.000 EUR. Tako bi lahko dobila vikend in stanovanje, toženec pa bi ji še izplačal 100.000 EUR. Toženec bi obdržal hišo, poslovni delež in avto, s tem da bi prevzel odplačilo dolga.

V praksi pa žal ni tako, ampak praviloma eden od zakoncev – vzemimo, da je v našem primeru to tožnica – v pravdi uveljavlja tak zahtevek:

1. Ugotovi se, da v skupno premoženje pravnih strank spadajo prvi dve nepremičnini, poslovni delež in osebno vozilo.
2. Delež tožnice na skupnem premoženju je 3/5, delež toženca pa 2/5.
3. Toženec je dolžan tožnici izstaviti zemljiškoknjižno listino za vpis njenega solastninskega deleža na nepremičninah parc. št. 350 k.o. Mrzla gora in parc. št.150 k.o. Morje do 3/5 in plačati 105.000 EUR na račun njenega solastninskega deleža na poslovnem deležu in avtomobilu z zakonskimi zamudnimi obrestmi od izdaje sodbe naprej.

Tožnica pa ne zahteva ugotovitve, da v skupno premoženje spada tudi tretja nepremičnina, prav tako ne obveznost iz posojilne pogodbe. Toženec nasprotne tožbe ne vloži.

Po prevladujoči sodni praksi bi glede na to, da toženec parcialni delitvi v pravnem postopku ne ugovarja, niti z nasprotno tožbo ne zahteva ugotovitve, da v skupno premoženje spadata še stanovanje in dolg iz posojilne pogodbe, šteli, da soglaša s tem, da sodišče ugotovi, da v skupno premoženje spada le del dejanskega skupnega premoženja, in tudi, da soglaša s tem, da se v pravdi opravi delitev le nekaterih stvari in pravic iz tega premoženja. Če bo sodišče tožbenemu zahtevku ugodilo, bosta zakonca po koncu pravnega postopka ostala solastnika vseh treh nepremičnin, prav tako bo ostalo še nerazrešeno vprašanje odplačevanja kredita (po ustaljeni praksi bo imel toženec do tožnice iz tega naslova obogatitveni zahtevek).

Mislim, da zaradi načela dispozitivnosti nikakor ne moremo od zakoncev zahtevati, da z zahtevkom za ugotovitev obsega skupnega premoženja zajamejo vse skupno premoženje. Sodišče lahko strankam zagotovi pravno varstvo le na njihovo zahtevo, in to v obsegu zahtevka. Vrhovno sodišče je v zadevi II Ips 624/2008 zavzelo stališče, da tega ni mogoče doseči niti tako, da bi šteli, da pravnomočna odločitev, da neka stvar spada v skupno premoženje, pomeni pravnomočno odločitev o obsegu skupnega premoženja, in bi tako onemogočili novo pravdo na ugotovitev, da še druga stvar spada v skupno premoženje.

Pomembno je tudi drugo stališče, ki ga je Vrhovno sodišče zavzelo v zadevi II Ips 624/2008. Odločilo je, da načeloma velja ugotovitev sodišča o deležih iz prve pravnomočne odločitve za vse premoženje, ki je bilo pridobljeno z delom v času zakonske zveze in je obstajalo v času ugotavljanja deležev zakoncev.¹⁰ Poudarilo je, da se delež ugotavlja na skupnem premoženju kot celoti, in ne na posamezni stvari, ki je predmet konkretnega postopka, saj se upošteva prispevanje zakoncev v vsem obdobju skupnega ustvarjanja tega premoženja. J. Hudej in I. Ščernjavič imata prav, ko poudarjata, da bi z doslednim upoštevanjem učinka *res iudicata* (glede deležev) posredno dosegli enotno obravnavanje celotnega skupnega premoženja.

Navedeni primer nam pokaže, kako prav imajo avtorji, ki opozarjajo na veliko razliko med načinom delitve skupnega premoženja in delitvijo solastne stvari. Pri delitvi skupnega premoženja se skupnim lastnikom dodelijo posamezne stvari iz mase skupnega premoženja, pri delitvi stvari v solastnini pa se med solastnike praviloma razdeli posamezna stvar,¹¹ razen seveda, če solastniki predlagajo, da se obenem delijo tudi druge solastne stvari.

Prav zato, ker naša pravna ureditev skupnim lastnikom daje na voljo dva različna načina delitve, imajo skupni lastniki možnost izbire. Zato je po mojem mnenju pravilno stališče tistih avtorjev, ki menijo, da po naši pravni ureditvi določitev deležev še ne pomeni preobrazbe skupne lastnine v solastnino, ampak mora za to obstajati izrecen dogovor skupnih lastnikov, kot tudi izrecno izhaja iz že navedene določbe 146. člena ZD. Drugače je v tistih pravnih ureditvah, kjer je že v zakonu izrecno določeno, da je z vzpostavitvijo deležev na skupnem premoženju vzpostavljena že tudi solastnina na posameznih stvareh, ki spadajo v skupno premoženje, in zato postopka za delitev skupne lastnine sploh ne urejajo, kot je to na Hrvaškem.¹²

Vesna Rijavec je zavzela stališče, da pravdna sodišča ne bi smela obravnavati zahtevkov, s katerimi stranke želijo doseči delitev skupnega premoženja že v pravdi, in bi morala za ta del zahtevka uporabiti določbo 21. člena Zakona o pravnem postopku (v nadaljevanju ZPP¹³),

¹⁰ Hudej, Ščernjavič, Sporna procesna ..., str. 41.

¹¹ Wedam Lukić, Polajnar Pavčnik, str. 92, Rijavec, Delitev ... str. 159.

¹² Gavella in drugi, str. 730.

¹³ Uradni list RS, št. 26/1999 do 107/2010.

torej ustaviti pravdni postopek in tožbo v tem delu odstopiti v obravnavanje nepravdnemu sodišču.

Vrhovno sodišče je v zadevi II Ips 217/2011 in II Ips 17/2009¹⁴ zavzelo drugačno stališče. Odločilo je, da je bistvenega pomena, ali nasprotna stranka zahtevku za delitev skupne lastnine v pravdi bodisi z vzpostavitev solastnine na posamezni stvari bodisi z izplačilom protivrednosti deleža ugovarja. V obravnavani zadevi je tožnica najprej sama zahtevala delitev skupnega premoženja v pravdi tako, da je zahtevala vzpostavitev solastninske pravice na nepremičninah, ko je toženec z nasprotno tožbo zahteval v pravdi tudi izplačilo ustreznega deleža protivrednosti skupne terjatve, pa je zoper to ugovarjala. Vrhovno sodišče je štelo, da je tožnica sama zahtevala delitev posameznih stvari oziroma pravic iz skupnega premoženja, in je zato njen ugovor zavrnilo.

Strinjam se s stališčem, da je ob soglasju strank treba dopustiti delitev premoženja v pravnem postopku. Mislim pa, da je prav, da sodišče v primeru, ko nasprotna stranka ugovarja parcialni delitvi skupnega premoženja v pravdi, takšen zahtevek zavrne. Zahtevki, s katerimi se dejansko zahteva delitev posameznih stvari in terjatev iz skupnega premoženja, so na primer: zahtevek za ugotovitev solastninskega deleža (namesto deleža na skupnem premoženju), zahtevek za izstavitve zemljiškoknjižne listine za vpis solastninskega deleža na posamezni nepremičnini, ki spada v skupno premoženje, zahtevek za izplačilo denarne protivrednosti deleža ali zahtevek za plačilo protivrednosti deleža skupnih vlaganj v tujo nepremičnino. To pomeni, da bi v takšnem primeru sodišče moralo odločiti le o obsegu skupnega premoženja in o velikosti deležev zakoncev na skupnem premoženju kot celoti pravic in obveznosti. Ker se vpis skupne lastnine na podlagi te sodbe ne opravi po uradni dolžnosti (46. člen Zakona o zemljiški knjigi, v nadaljevanju ZZK-1),¹⁵ bo morala tožeča stranka, če bo želela preprečiti morebitno razpolaganje toženca, na podlagi te sodbe pri vseh nepremičninah, za katere bo ugotovljeno, da spadajo v skupno premoženje, predlagati vpis skupne lastnine v zemljiški knjigi.¹⁶ Čeprav so že določeni deleži na skupnem premoženju, to namreč ne pomeni, da so s tem določeni tudi že solastninski deleži na posameznih stvareh, zato se v tem primeru pri nepremičnini vseeno vpiše skupna lastnina.¹⁷

Kot ugotavlja Vesna Rijavec, pravdni sodnik s tem, ko odloča o delitvi skupnega premoženja, kar je sicer nepravdna zadeva, ne bo zagrešil kršitve določb postopka in bodo vsa opravljena dejanja in tudi sodba veljavni.¹⁸ Vrhovno sodišče je v obrazložitvi v zadevah II Ips 217/2011

¹⁴ Odločba je bila predstavljena tudi v Pravni praksi, št. 37/2011, str. 20.

¹⁵ Uradni list RS, št. 58/2003 do 25/2011.

¹⁶ Strajnar, str. 44.

¹⁷ Finžgar, Sodediči, str. 376.

¹⁸ Rijavec, Delitev ..., str. 159.

in II Ips 17/2009 zapisalo, da kljub jasni določbi 118. člena ZNP, da se v pravdi presoja le obseg in deleži zakoncev na skupnem premoženju, nato pa se to premoženje razdeli v nepravdnem postopku po pravilih, ki veljajo za delitev skupnega premoženja (128. do 130. člen ZNP; 60. člen ZZZDR), sodna praksa ves čas omogoča, da bivši zakonec s svojim zahtevkom doseže delitev skupnega premoženja že v pravnem postopku. Takšna sodna praksa je bila uveljavljena že leta 1959, ko je na to je opozarjal Igor Rosina v svojem članku. Čeprav je to redna praksa, pa sodišča vselej v obrazložitvi navajajo, da je to dopustno le, če obstajajo posebne okoliščine, pri čemer pa tudi soglasje nasprotnе stranke štejejo za takšno okoliščino.

2.1. Sklep

Mislim, da bi zaradi velikih prednosti, ki jih skupnim lastnikom omogoča postopek za delitev skupnega premoženja, morali ohraniti obstoječo pravno ureditev in morda izrecno določiti, da se v primeru, ko zakonca soglašata, delitev lahko opravi z vzpostavitvijo solastnine na posameznih stvareh in se nato s soglasjem zakoncev že v pravnem postopku lahko razdelijo posamezne stvari, pravice in obveznosti, v sorazmerju z ugotovljenim deležem na skupnem premoženju.

Predlog Družinskega zakonika je glede obravnavanega vprašanja po mojem mnenju še vedno enako nejasen kot ZZZDR, saj iz prvega odstavka 78. člena predloga izhaja, da z določitvijo deležev na skupnem premoženju še ni vzpostavljena solastnina na posameznih stvareh, ampak se to zgodi le, če zakonca s takšnim načinom delitve soglašata. V drugem odstavku 78. člena predloga Družinskega zakonika pa je določeno, da se premoženje razdeli po pravilih, ki veljajo za delitev solastnine, postopka delitve skupnega premoženja pa zakon sploh ne omenja.

Morda bi kazalo tudi bolj jasno urediti položaj upnika. V prvem odstavku 57. člena ZZZDR je določeno, da upnik lahko na podlagi pravnomočne sodbe zahteva, da sodišče določi delež dolžnika na skupnem premoženju in nato zahteva izvršbo na ta delež. Nekateri avtorji poudarjajo, da iz besedila te določbe izhaja, da je z določitvijo deležev na skupnem premoženju že vzpostavljena tudi solastnina na posameznih stvareh, ki spadajo v skupno premoženje. Strinjam se z Igorjem Rosino, da to ne drži in da je ureditev 57. člena ZZZDR le izjema, ki olajšuje izvršbo.¹⁹ Menim, da bi morali tako ureditev ohraniti, vendar pa bi moralo biti iz določbe jasno, da se izvršba ne zahteva na deležu, ampak na posameznih stvareh in terjatvah iz skupnega premoženja, in to na solastninskem oziroma idealnem deležu v sorazmerju s predhodno ugotovljenim dolžnikovim deležem na skupnem premoženju.

¹⁹ Rosina, str. 375.

3. Delitev dediščine v zapuščinskem postopku

Skupno premoženje dedičev se od skupnega premoženja zakoncev razlikuje v tem, da glede obveznosti zapustnika ne velja sistem skupne lastnine. Po posebni določbi 142. člena ZD dediči za zapustnikove dolgove odgovarjajo nerazdelno, do višine vrednosti podedovanega premoženja.²⁰ Čeprav so tudi obveznosti zapustnika del njegove zapuščine, v sklepu o dedovanju niso nikdar navedene,²¹ razen če je v zvezi z njimi sklenjen dedni dogovor.

Dokler se dediščina ne razdeli, je ta posebno premoženje, ki je ločeno od premoženja dedičev. Zakon o dedovanju zato dediču daje pravico, da lahko vsak čas zahteva delitev, in to dejansko od zapustnikove smrti naprej (144. člen ZD). V praksi je seveda treba najprej ugotoviti, kolikšen je obseg dediščine in kdo so dediči, zato do delitve vselej lahko pride šele, ko so ta pravno pomembna vprašanja rešena.

Zapuščina se razdeli med dediče tako, da se posamezne stvari razdelijo med dediče ali pa se deli posamezna stvar. Tako kot pri skupnem premoženju zakoncev se tudi skupno premoženje dedičev lahko razdeli na podlagi dogovora ali pa na zahtevo. Kot je bilo že povedano, se po četrtem odstavku 146. člena ZD za delitev šteje tudi dogovor dedičev, da postanejo v sorazmerju z dednimi deleži solastniki posameznih zapuščinskih stvari.

Po prvem odstavku 46. člena ZD se pri zakonitem dedovanju na zahtevo drugih dedičev dediču v dedni delež vračuna vse, kar je na kakršenkoli način dobil v dar od zapustnika. Po 47. členu ZD pa se v dedni delež vračuna tudi volilo, razen če iz oporoke izhaja, da je bila oporočiteljeva volja, da dobi dedič volilo zraven svojega dednega deleža. Način vračunavanja darila in volila v dedni delež ureja 48. člen ZD, praviloma pa se to opravi obračunsko, v naravi se darilo vrača izjemoma.²² Zahtevek za vračunavanje darila in volila je zahtevek v zvezi z delitvijo dediščine, in ker pravica zahtevati delitev zapuščine ne zastara, tudi ta zahtevek ne zastara. Dedič ga lahko uveljavlja do delitve dediščine. Prav tako se v okviru delitve tudi odloči o pravici dedičev, ki so živeli ali pridobivali skupaj z zapustnikom, o pridobitvi gospodinjskih predmetov ali drugih stvari iz zapuščine (147. in 148. člen ZD).²³ V primeru, ko do delitve dediščine ne pride v zapuščinskem postopku, lahko dediči vse te pravice uveljavljajo v postopku delitve skupnega premoženja. Dokler traja zapuščinski postopek, pa seveda delitve ne morejo zahtevati v posebnem nepravdnem postopku.²⁴

²⁰ Finžgar, Sodediči, str. 376.

²¹ Gavella, Belaj, str. 58 in 486.

²² Kreč, Pavič, str. 154.

²³ Zupančič, Žnidaršič Skubic, str. 112.

²⁴ Kreč, Pavič, str. 511.

Vzemimo, da dediščina obsega dve nepremičnini in je po javni bazi podatkov, objavljeni na spletnem portalu Geodetske uprave RS www.e-prostor.gov.si,²⁵ prva vredna 70.000 EUR, druga pa 30.000 EUR. Sodišče ugotovi, da sta zakonita dediča dva in dedujeta po enakih delih, torej vsak 1/2, eden od dedičev pa je od zapustnika prejel tudi darilo v vrednosti 20.000 EUR.

Napačna bi bila sodna praksa, po kateri bi zapuščinski sodnik odredil vpis solastninske pravice dedičev na obeh nepremičninah do 1/2, glede vračunanja pa bi v sklepu o dedovanju navedel le, da se dediču v dedni delež vračuna darilo, medtem ko dejanskega vračunanja ne bi opravil. Če bi se v takšnem primeru eden od dedičev pritožil in bi ugovarjal, da vračunanje ni bilo opravljeno, bi moralo po mojem mnenju sodišče druge stopnje pritožbi ugoditi. Nepravilno bi bilo, če bi bila pritožba zavrnjena z obrazložitvijo, da se bo to zgodilo ob delitvi. Delitev skupne lastnine je bila namreč z vpisom solastnine že opravljena. Če bi dedič nato skušal v postopku za delitev posamezne solastne stvari zahtevati vračunanje darila, bi drugi dedič lahko utemeljeno ugovarjal, da je bila delitev že opravljena in da tega ne more več zahtevati.

Vzemimo, da dedič v zapuščinskem postopku še ne bi uveljavljal vračunanja darila, nato pa bi prejel sklep o dedovanju, v katerem bi videl, da je bila odrejena že vknjižba solastnine na posameznih nepremičninah. Če bi v pritožbi navedel, da je sodišče prezrlo, da je drugi dedič dobil darilo in da bi ga bilo treba vračunati v dedni delež, bi sodišče druge stopnje po mojem mnenju pritožbi moralo ugoditi. Nepravilno bi bilo, če bi bila pritožba zavrnjena z obrazložitvijo, da gre za dedni dogovor, ki ga ni mogoče izpodbijati s pritožbo. Če v sklepu o dedovanju ni izrecnega zapisa, da so se dediči dogovorili, da si dediščino razdelijo tako, da postanejo solastniki posameznih stvari v višini dednih deležev, ni mogoče šteti, da je bil res sklenjen dogovor o delitvi in zato podlage za odredbo o vknjižbi solastnine ni bilo.

Če se vrnemo k zgornjemu primeru, bi sodišče moralo, če bi dediča soglašala s takšno delitvijo dediščine, da postaneta solastnika obeh parcel v višini dednega deleža, vračunanje opraviti računsko, tako da bi pri določitvi efektivne vrednosti dednega deleža upoštevalo vrednost darila.²⁶ To pomeni, da bi v skladu z 48. členom ZD najprej prvemu dediču iz skupne vrednosti dediščine 100.000 EUR (računsko) naklonilo 20.000 EUR (kolikor je bilo vredno darilo, ki ga je prejel drugi dedič), preostanek pa bi razdelilo med oba dediča, vsakemu 1/2, torej 40.000 EUR, kar pomeni, da bi prvi dobil 60.000 EUR oziroma delež 6/10, drugi pa 40.000 EUR oziroma delež 4/10.

²⁵ Višje sodišče v Ljubljani je v zadevi II Cp 2367/2012 odločilo, da je bilo ugotavljanje vrednosti dediščine po spletnih podatkih Geodetske uprave glede na majhno vrednost zapuščine v konkretnem primeru v skladu z načelom učinkovitosti in smotrnosti postopka.

²⁶ Zupančič, Žnidaršič Skubic, str. 111.

Kot je pravilno opozorilo Višje sodišče v zadevi II Cp 2367/2012, mora zapuščinsko sodišče v sklepu o dedovanju vselej najprej navesti dedni delež, v našem primeru je ta 1/2, saj je višina dednega deleža odločilna za obseg njegove odgovornosti za zapustnikove dolgove.²⁷ Šele nato sledi vračunavanje darila. V nadaljevanju tako sledi zapis, da sta se dediča dogovorila o delitvi tako, da se oblikuje solastnina, da pa ob upoštevanju darila prvi prejme 6/10, drugi pa 4/10. Nato lahko sodišče odredi tudi vpis solastninske pravice na obeh nepremičninah, za prvega dediča solastninski delež 6/10, za drugega pa solastninski delež 4/10.

Zelo pomembno je, da sodnik pri obračunu res upošteva pravila 48. člena ZD. V citirani zadevi II Cp 2367/2012 je že sodišče prve stopnje napravilo napačen obračun, saj je – če vzamemo zgornji primer – skupno vrednost dediščine 100.000 EUR najprej razdelilo na dva dela in je nato enemu delu prištelo 20.000 EUR, od drugega pa odštelo 20.000 EUR in je tako dobilo deleže 7/10 in 3/10, kar ni prav. Vendar stranke tega v pritožbi niso izpodbijale.

Vrhovno sodišče je v zadevi II Ips 357/2003 zavzelo stališče, da je pravilno sklepanje pritožbenega sodišča, da sta dedinji s tem, ko se nista pritožili zoper sklep o dedovanju in zemljiškoknjižni sklep, privolili v to, da je delitev opravljena. Navedlo je, da se po izražanju zakona za delitev res šteje tudi dogovor dedičev, da postanejo v sorazmerju z dednimi deleži solastniki posameznih zapuščinskih stvari (četrti odstavek 146. člena ZD), vendar da izraza »dogovor« ne gre razlagati tako, da mora iti vselej za izrecen dogovor med dediči (tretji odstavek 214. člena ZD, če gre za dogovor pred sklepom o dedovanju), marveč zadošča tudi strinjanje z deleži, ki jih določi sodišče v sklepu o dedovanju. Skupnost dedičev torej preneha tudi s sklepom o dedovanju, ki vsebuje določbo o deležih dedičev na zapuščini, ko je ta določba izvedena v zemljiški knjigi.

Nisem prepričana, da je takšna razlaga do dedičev res poštena. Če je v pravnem postopku mogoče šteti, da v primeru, ko tožena stranka ne nasprotuje, da se skupno premoženje zakoncev parcialno deli že v pravnem postopku, s takšno delitvijo soglašajo, pa mislim, da takšne domneve v zapuščinskem postopku ni mogoče vzpostaviti. Po mojem mnenju je napačna sodna praksa, po kateri sodišče šteje, da dediči, če ne predlagajo drugačne delitve dediščine, soglašajo s tem, da se dediščina razdeli tako, da postanejo v velikosti svojih dednih deležev solastniki vseh stvari oziroma imajo ustrezen idealni delež na vseh pravicah, ki tvorijo dediščino.²⁸ S tem sodišča dejansko opravljajo delitev po uradni dolžnosti in dediče lahko prikrajšajo za uveljavljanje zahteve za vračunavanje daril in volil v dedni delež v primeru zakonitega dedovanja.²⁹

²⁷ Finžgar, Vračunavanje ..., str. 22.

²⁸ Rijavec, Dedovanje, str. 171.

²⁹ Finžgar, Sodediči, str. 380, 381

Vrhovno sodišče Republike Slovenije je v zadevi II Ips 877/2009 potrdilo, da kljub spremembam ZPP še vedno velja načelno pravno mnenje občne seje, da ima sporazum o delitvi zapuščine, ki je vnesen v izrek sklepa o dedovanju, v vsem učinku sodne poravnave in se zato izpodbija s tožbo za razveljavitev sodne poravnave (392. člen ZPP).³⁰ Poudarilo je, da je ta tožba urejena kot posebno izredno pravno sredstvo, in ne kot tožba v navadnem civilnopravnem sporu. Ker ima sodna poravnava učinke pravnomočnosti, je tudi ni mogoče izpodbijati s pritožbo, temveč le z izrednimi pravnimi sredstvi. Zato je zelo pomembno, da dediči dogovor o delitvi dediščine sprejmejo ob zavedanju vseh pravnih posledic takšnega dogovora.

Praviloma bo lahko dogovor o delitvi dediščine sklenjen šele potem, ko bodo dediči seznanjeni z odločitvijo sodišča o tem, kolikšni bodo njihovi dedni deleži. Mislim, da bi bilo prav, da bi sodnik dediče seznanil s svojo odločitvijo o dednih deležih, jih poučil o bistveni razliki med skupno lastnino in solastnino v zvezi z upravljanjem in razpolaganjem ter jih opozoril, da po delitvi ne bodo mogli več zahtevati vračunanja daril, nato pa jim z enkratno preložitvijo naroka dal možnost, da premislijo o načinu delitve. V primeru, ko bi se dediči odločili, da bodo dediščino delili naknadno v nepravdnem postopku, bi tako kot pri skupni lastnini zakoncev sodišče kljub sicer že določenim dednim deležem moralo pri nepremičninah odrediti vpis skupne lastnine na vse dediče.³¹

Mislim, da se niti zakonca niti dediči ne zavedajo, da z vzpostavitev solastnine na nepremičnini solastniku omogočijo, da brez njihovega soglasja na primer ustanovi hipoteko na svojem solastninskem deležu. Ne zavedajo se niti, da tako pri delitvi skupnega premoženja zakoncev kakor pri delitvi dediščine veljajo nekatera posebna pravila glede tega, za pridobitev katerih predmetov ima zakonec oziroma sodedič prednost oziroma upravičeni interes.³² Zato je tudi za sam način delitve zelo pomembno, kdo je solastnik. Prav zato je Vrhovno sodišče Republike Slovenije leta 1988 sprejelo načelno pravno mnenje, da se v primeru, kadar med postopkom za delitev stvari udeleženec odsvoji svoj solastninski delež osebi, ki ni solastnik, postopek dokonča z njim – če drugi udeleženci ne privolijo v to, da namesto njega vstopi v postopek pridobitelj njegovega deleža. V načelnem pravnem mnenju je poudarilo, da je pridobitelj solastninskega deleža, odsvojenega med delitvenim postopkom, oseba, katere pravni interes utegne biti s sodno odločbo prizadet in se ima zato pravico udeležiti postopka za delitev stvari tudi v primeru, ko ni vstopil namesto svojega pravnega prednika.

V obrazložitvi je Vrhovno sodišče navedlo, da z odsvojitvijo svojega solastninskega deleža osebi, ki dotlej ni bila solastnik, med postopkom za delitev stvari posamezni solastnik ne more spraviti drugih solastnikov brez njihove privolitve v drugačen položaj, predvsem ne v

³⁰ Sprejeto 21.–22. 12. 1983, Poročilo o sodni praksi VS SRS, št. 2/83.

³¹ Tako tudi Kreč, Pavič, str. 516.

³² Wedam Lukič, Polajnar Pavčnik, str. 92.

slabši položaj, kakor bi ga imeli, če bi do konca postopka ostal solastnik. Posebej je poudarilo, da je razlog, da se načelno pravno mnenje omejuje na postopek za delitev stvari, v 130. členu ZNP: v postopku za delitev skupnega premoženja se smiselno uporabljajo določbe postopka za delitev stvari v solastnini. Pravila obeh postopkov torej niso istovetna. Del posebnosti je razviden iz drugega odstavka 128. člena ZNP. Drugi razlogi, zaradi katerih je potrebno vselej – torej tudi v situaciji, ki jo obravnava načelno pravno mnenje – paziti na posebnosti pravnega režima skupnega premoženja, ki se izražajo tudi ob njegovi delitvi, pa so razvidni iz materialnopravnih predpisov (družinske zakonodaje za najpogostejši primer skupnega premoženja zakoncev).³³

3.1. Sklep

Karel Zupančič je opozoril, da je v predlogu Zakona o dedovanju neobrazložena odločitev, da se vzpostavi domneva, da so z določitvijo dednih deležev na dediščini vzpostavljeni kar solastninski deleži na posameznih stvareh in se s tem dejansko odpravlja skupna lastnina.³⁴ Bojim se, da odločitev ni domišljena, saj ne upošteva, da je s tem delitev opravljena in bo dedičem onemogočeno uveljavljanje navedenih pravic do vračunanja daril in volil ter pridobitve posameznih stvari iz dediščine. Mislim, da bi bilo primerneje, da se ohrani obstoječa ureditev 145. člena ZD in se morda določbe le dopolnijo, podobno kot pri delitvi skupnega premoženja zakoncev. Vsekakor mislim, da bi bilo prav, da bi delitev skupnega premoženja zakoncev in delitev dediščine uredili ob upoštevanju enakih izhodišč.

Literatura

- Finžgar, A., Sodediči, *Pravnik*, št. 9-10/1957, str. 373–385.
- Finžgar, A., Vračunanje daril in volil v dedni delež, *Pravnik*, št. 1-2/1961, str. 11–23.
- Finžgar, A., Še o spornih vprašanjih dednega prava, *Pravnik*, št. 1-3/1974, str. 57–70.
- Gavella, N. in Belaj, V., *Nasljedno pravo*, Narodne novine, Zagreb 2008.
- Gavella, N. in drugi, *Stvarno pravo*, 1. knjiga, Narodne novine, Zagreb 2007.
- Hudej, J., Ščernjavič, I., Sporna materialnopravna vprašanja skupnega premoženja s posebnim poudarkom na novejši sodni praksi, *Pravnik*, št. 11-12/2010, str. 747–788.
- Hudej, J., Ščernjavič, I., Sporna procesna vprašanja skupnega premoženja s posebnim poudarkom na novejši sodni praksi, *Pravnik*, št. 1-2/2011, str. 27–50.
- Juhart, M. in drugi, *Stvarnopravni zakonik s komentarjem*, GV Založba, Ljubljana 2004.

³³ Načelno pravno mnenje, občna seja VSS 27. 6. 1988, Poročilo VSS 1-2/88, str. 31. Glej tudi Pravna mnenja VSS 1/94, str. 10.

³⁴ Zupančič, Nekaj temeljnih ..., str. 10.

- Kreč, M., Pavić, Đ., Komentar zakona o nasljeđivanju (sa sudskom praksom), Narodne novine, Zagreb 1964.
- Metelko, J., Skupna lastnina – njene oblike in način transformacije v solastnino, Podjetje in delo, št. 5/1994, str. 823–827.
- Rijavec, V., Dedovanje, Procesna ureditev, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1999.
- Rijavec, V., Delitev skupnega premoženja, Pravni letopis 2009, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana 2010, str. 153–164.
- Rosina, I., Še o skupnem premoženju zakoncev, Pravnik, št. 10-12/1969, str. 358–376.
- Smole, A., Prehod posebnega zakončevega premoženja v skupno premoženje zakoncev in pretvorba njihovega skupnega premoženja v posebno premoženje, Pravnik, št. 9-10/1986, str. 573–586.
- Strajnar, Z., Nekateri problemi v zvezi z uveljavljanjem deleža na skupnem premoženju, Pravosodni bilten, št. 1/2004, str. 37–58.
- Wedam Lukić, D. in Polajnar Pavčnik, A., Nepravdni postopek, Zakon s komentarjem, ČZ Uradni list SRS, Ljubljana 1989.
- Zupančič, K., Žnidaršič Skubic, V., Dedno pravo, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2009, str. 49.
- Zupančič, K., Nekaj temeljnih pripomb k predlogu (osnutku) novega Zakona o dedovanju, Pravna praksa, št. 9/2013, str. 9–10.
- Žnidaršič, V., Premoženjska razmerja med zakoncema, Bonex, Ljubljana 2002.

UDK 347.626.97(497.4), 347.66(497.4)
Pravni letopis 2013, str. 25–37

DR. MATEJA KONČINA PETERNEL

Delitev skupnega premoženja v zapuščinskem in pravnem postopku

Bilo bi prav, da bi delitev skupnega premoženja zakoncev in delitev dediščine uredili ob upoštevanju enakih izhodišč. Mislim, da bi morali v obeh primerih ohraniti možnost, da se stranke odločijo za celovito ureditev medsebojnih lastninskih razmerij z uporabo posebnih pravil postopka za delitev skupnega premoženja, saj se ta bistveno razlikuje od postopka za delitev stvari v solastnini. Z vzpostavitvijo domneve, da so z določitvijo deležev na skupnem premoženju zakoncev in z določitvijo dednih deležev na dediščini že kar vzpostavljeni solastninski deleži na posameznih stvareh, bi se dejansko odpravila možnost delitve skupne lastnine po postopku za delitev skupnega premoženja, dedičem pa bi se tudi onemogočilo uveljavljanje pravic do vračunanja daril in volil ter pridobitve posameznih stvari iz dediščine.

Ključne besede: skupna lastnina, delitev skupnega premoženja, delitev solastne stvari, skupno premoženje zakoncev, dediščina, vračunanje darila, vračunanje volila.

UDC 347.626.97(497.4), 347.66(497.4)
Pravni letopis 2013, pp. 25–37

DR. MATEJA KONČINA PETERNEL

The Division of Joint Property in Inheritance Proceedings and in Civil Litigation

The division of the joint property of spouses and division of inheritance should be regulated in the similar way. The parties should retain the right to use the special rules of the procedure for the division of the joint property instead of the procedure of division of the separate thing in co-ownership. These special rules enable the parties to arrange their property relationship comprehensively.

Keywords: joint property, division of the joint property, division of the thing in co-ownership, joint property of spouses, joint property of heirs, division of inheritance.